

İç mimarlık eğitiminde koruma bilinci kapsamında yeniden işlevlendirme: Paşalimanı Un Fabrikası örneği

Re-functioning within the scope of conservation awareness in interior architecture education:
The case of Paşalimanı Flour Factory

Asst. Prof. Dr. Neşe Başak Yurttaş^{1*}, Asst. Prof. Dr. Tuba Terece²

¹Biruni University, Faculty of Engineering and Natural Sciences, Department of Interior Architecture and Environmental Design, Istanbul, Turkey.
nyurttas@biruni.edu.tr

²Biruni University, Faculty of Engineering and Natural Sciences, Department of Interior Architecture and Environmental Design, Istanbul, Turkey.
tterece@biruni.edu.tr

*Corresponding Author

**This study was presented as a paper at the 3rd International Architectural Sciences and Applications Symposium on 14-15.09.2023 in Napoli, Italy.

Received: 28.08.2023

Accepted: 11.11.2023

Citation:

Yurttaş, N. B., Terece, T. (2023). İç mimarlık eğitiminde koruma bilinci kapsamında yeniden işlevlendirme: Paşalimanı Un Fabrikası örneği. *IDA: International Design and Art Journal*, 5(2), 245-261.

Özet

Yeniden işlevlendirme mimarların, iç mimarların, tasarımcıların mevcut yapıların korunması bilincine sahip olmaları açısından en önemli çalışma alanlarından biridir. İşlevini yitirmiş kültürel öneme sahip tarihi yapıların kent içinde hayat bulması, yeniden işlevlendirme ile mümkündür. Bu doğrultuda, kültür varlıklarının korunabilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesi amacıyla Biruni Üniversitesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı, 2021-2022 Bahar Dönemi, İç Mimari Proje IV dersinin konusu geçici konaklama tasarımı olarak belirlenmiş ve proje alanı olarak İstanbul'da yer alan Üsküdar Paşalimanı Un Fabrikası verilmiştir. Çalışma kapsamında öğrencilerden, kent içinde atıl bir halde bulunan yapıyı, bulunduğu bölgenin kültürel ve sosyal gereksinimlerini gözetenek, geçici konaklama işleviyle tasarımları beklenmiştir. Proje stüdyosunda başarı göstermiş 21 öğrenci projesi içinden, 10 proje çalışmanın rastlantısal olmayan benzeşik örneklemine oluşturmak üzere seçilmiştir. Çalışmada, çift eksenli metodoloji kullanılmış ve nicel araştırma yöntemlerinden "nedensel karşılaştırma modeli" kullanılarak, belirlenen değerlendirme ölçütlerine, öğrenci çalışmalarının hangi ölçüde yaklaştıkları tablo üzerinden aktarılmıştır. Sonuç olarak, öğrenci çalışmalarını değerlendirildiğinde, hem yapının bütünlüğünü gözetken hem de çağdaş öneriler getiren farklı tasarım yaklaşımlarının geliştirildiği ve koruma kavramının öneminin büyük ölçüde benimsendiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: İç mimari tasarım, Koruma, İşlevsel dönüşüm, Geçici konaklama

Abstract

Re-functioning is one of the most important fields of study for architects, interior architects, and designers to have an awareness of the protection of existing cultural buildings. It is possible for historical buildings of cultural importance that have lost their function to come to life in the city through re-functioning. In this direction, to protect cultural assets and transfer them to future generations, the subject of Biruni University Interior Architecture and Environmental Design, 2021-2022 Spring Semester, Interior Architecture Project IV course was determined as temporary accommodation design and Üsküdar Paşalimanı Flour Factory which is located in Istanbul/Turkey was given as the project area. Within the scope of the study, the students were expected to design the building, which is idle in the city, with a temporary accommodation function, taking into account the cultural and social needs of the region. Out of 21 student projects that were successful in the project studio, 10 projects were selected to form the non-random analog sample of the study. In the study, a biaxial methodology was used and the extent to which the student projects approached the evaluation criteria determined by using the "causal comparison model", one of the quantitative research methods, was presented in a table. As a result, when the student works are evaluated, it is seen that different design approaches that both consider the integrity of the building and bring contemporary suggestions have been developed and the importance of the concept of conservation has been adopted to a great extent.

Keywords: Interior design, Conservation, Functional transformation, Temporary accommodation

Extended Abstract

Introduction: Cultural property is the most important witness that reflects the period's history, and social, and cultural characteristics and should be preserved for future generations. In parallel with the socio-economic conditions and cultural changes that occur over time, some buildings lose their function while maintaining their physical existence, and often even lose their value by becoming idle. At this point, it can be said that "re-functioning" is one of the most important and accepted methods for the protection of cultural property. Interior architects can work on the spatial organization of new buildings built from scratch, but they can also take part in many projects for the re-functioning of historical buildings throughout their professional lives. In undergraduate education, it is important to select project topics for the development of conservation awareness in project studios. In this direction, Paşalimanı Flour Factory which is located in Istanbul/Turkey was determined as the project area of the Interior Architecture Project IV course of Biruni University Department of Interior Architecture and Environmental Design 2021-2022 Spring Semester. The most important purpose of choosing the building is to emphasize its idle state and the hope that it will be subject to the transformation process like the Istanbul State Theater Üsküdar Tekel Stages structure on the adjacent parcel. In the study, the transformation process of Üsküdar Paşalimanı Flour Factory, which was determined as the subject of the interior design project studio, into a temporary accommodation design is presented.

Purpose and scope: Like architects, restorers, and art historians, interior architects need to be conscious and highly aware designers about the protection of cultural property. One of the most important stages for interior architecture students to reach this awareness is undergraduate education. Undergraduate education is an important process in which the value of transforming dysfunctional and dilapidated buildings into buildings that will contribute to the region they are located in within the scope of conservation principles is emphasized. In this direction, to preserve cultural property and transfer it to future generations, the subject of the project studio was determined as temporary accommodation design and Üsküdar Paşalimanı Flour Factory which is located in Istanbul/Turkey was given as the project area. Within the scope of the study, the students were asked to evaluate the building, which is idle in the city, as a temporary accommodation function with conservation awareness. During the design process, students were expected to consider the cultural and social needs of the region in which the building is located.

Method: Out of 21 successful student projects that participated in the project studio, 10 projects were selected to form the non-random, deliberate (guided) sample of the study. After the technical visit, the students identified different functions of accommodation structures in the light of their theoretical knowledge about conservation awareness, the relationship of the building with its context, the texture of the region, and the anticipated needs. In the study, the cause-and-effect relationship between dependent and independent variables is analyzed. The dependent variable of the study is the students studying at the undergraduate level of interior architecture, and the independent variable is the theoretical knowledge that the students have received about the historical environment and conservation awareness during their undergraduate education. In this study, it was tried to evaluate the interaction between the independent variable, which is accepted as the theoretical knowledge acquired by the students and which is a fixed factor, and the dependent variable, which is the students who have different knowledge and cannot be accepted as a fixed value. At this point, in order to measure the effect of the selected independent variable on the dependent variable, the "causal comparison model" from quantitative research methods was selected as the method of the study. The extent to which the students, who already have a basic theoretical knowledge about the protection of cultural assets, are affected by their level of awareness and sense of responsibility in the interior design project process is observed.

Findings and conclusion: When the 10 student projects, which are accepted as the findings of the study, are evaluated; it is seen that the criteria of "Conservation Awareness and Responsibility" and "Protection of the Integrity of the Building" come to the fore in all of the studies. In addition, it was observed that different design approaches were developed for the titles of "Additional Building Structure Suggestions", "Interior Design Approaches" and "Use of Materials", which both observe the integrity of the building and bring contemporary suggestions. The student works that exemplify the "Evaluation Criteria" determined by the lecturers were transferred together with the project visuals, and the similarities, differences, and prominent aspects of the student works were evaluated. In the study, the harmony and relationship between contemporary interior design approaches and the historical texture were conveyed. When the student works are evaluated, it is concluded that the common design approach in the projects is based on the preservation of the historical texture, and the integrity of the building is preserved in each project. The students had the opportunity to transfer their theoretical knowledge of conservation principles acquired during their undergraduate education to practice in the project studio where the building, which is an industrial heritage, was re-functionalized. In the student studies, where the integrity of the building was preserved and its relationship with its surroundings was taken into consideration, it was observed that different and attractive concept proposals were developed by determining user profiles suitable for the potential needs of Üsküdar District.

Keywords: Interior design, Conservation, Functional transformation, Temporary accommodation

GİRİŞ

Kültür varlıkları, dönemin tarihini, sosyal ve kültürel özelliklerini yansıtan ve gelecek nesillere aktarılmak üzere korunması gereken en önemli şahitlerdir. Bu varlıkların korunması ancak duyarlı bir tavır geliştirilerek ve ülkemizde uygulanan mevcut mevzuatların, dünyada kabul görmüş koruma standartlarına yükseltilmesi ile mümkün olacaktır. Zamanla oluşan sosyoekonomik koşullara ve kültürel değişimlere paralel olarak bazı yapılar, fiziksel varlıklarını korumakla beraber işlevini kaybetmekte ya da ilk inşa edildikleri işlevle mevcudiyetlerini sürdürmemekte, hatta çoğu zaman atıl duruma düşerek değerini yitirmektedir. Bu noktada yeniden işlevlendirmenin, kültür varlıklarının korunması için uygulanan ve kabul gören en önemli yöntemlerden biri olduğu söylenebilir. Yeniden işlevlendirme ile birlikte anıtsal yapıların, tarihi çevrelerin ve kültürel birikimlerin değeri korunarak, buldukları bölge içindeki yaşama dâhil olmaları sağlanır.

Kültürel miras olarak kabul edilen ve kent belleğine katkı sağlayan yapıların korunması ve gerekli durumlarda işlev dönüşüm önerileriyle restore edilerek, atıl durumda kalmış mimari eserlerin yeniden toplum faydasına ve/veya hizmetine yönelik değerlendirilmesi önem teşkil etmektedir. Üsküdar sahil şeridinde bulunan ve projeye konu olan Paşalimanı Un Fabrikası, İstanbul Boğazı'nda bulunduğu konum itibarıyla, kentin çevresel dokusuna etki eden önemli yapılardan biri olarak belirlenmiştir. Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyıl sonlarında inşa edilen endüstri yapılarından biri olan, Paşalimanı Dakik Fabrikası yani bugünkü ismi ile Paşalimanı Un Fabrikası, atıl durumda olan ve koruma yaklaşımı içinde değerlendirmesi gereken bir yapıdır. İşlevsiz ve harap bir durumda olan bu tip yapıların koruma ilkeleri kapsamında buldukları bölgeye katkı sağlayacak yapılar olarak dönüştürülmelerinin önemi vurgulanmalıdır.

Şehir bölge planlamacıları, mimarlar, restoratörler, sanat tarihçileri ve arkeologlar gibi iç mimarların da kültür varlıklarının korunması konusunda önemli sorumlulukları vardır. Lisans eğitimi de bu sorumluluk bilincinin geliştirildiği ve öneminin kavrandığı en önemli aşamalardan biridir. İç mimarlar, sıfırdan inşa edilen yeni yapıların mekân organizasyonu konusunda çalışabildikleri gibi, meslek hayatları boyunca tarihi yapıların yeniden işlev kazanmasına yönelik birçok projede de yer alabilirler. İç mimarlık alanında lisans eğitimlerini sürdüren öğrenciler, zorunlu ve seçmeli olarak birçok üniversitenin ilgili bölümlerinin müfredatlarında bulunan ve koruma kavramı ile yakın ilişkili olan rölöve, restorasyon, sanat tarihi ve tarihi çevrenin korunması gibi derslerden edindikleri bilgileri, iç mimari proje stüdyolarında pekiştirme imkânı bulurlar. Bu noktada proje stüdyo dersi yürütücülerinin önemli sorumluluklarından biri de, proje konularını belirlerken, öğrencilerin kültür varlıklarını koruma konusunda hassasiyetlerini geliştirecekleri yapıları ve çevreleri seçmeleri olmalıdır. Bu doğrultuda çalışmanın hipotezi; “tarihi yapılar ve kültürel varlıklarla ilgili yapılan proje ve tasarım çalışmaları, iç mimarlık alanında lisans düzeyinde eğitim alan öğrencilerin koruma bilincini etkileyerek, bu alanda farkındalık düzeylerini artırır” olarak belirlenmiştir.

Biruni Üniversitesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü 2021-2022 Bahar Dönemi, İç Mimari Proje IV dersi proje alanı olarak, İstanbul'un Üsküdar ilçesinde yer alan Paşalimanı Un Fabrikası verilmiştir. Paşalimanı Un Fabrikası'nın seçilmesindeki en önemli amaç, yapının atıl durumda olduğunun vurgulanması ve bitişik parselde yer alan İstanbul Devlet Tiyatrosu, Üsküdar Tekel Sahneleri yapısı gibi dönüşüm sürecine tabii olması temennisidir. Çalışmada, iç mimari proje stüdyosunun konusu olarak belirlenen Üsküdar Paşalimanı Un Fabrikası yapısının geçici konaklama tasarımına dönüşüm süreci aktarılmıştır. Çalışmada, konu ile ilgili genel tanım ve kavramlar ele alınarak, koruma ve yeniden işlevlendirme kavramlarının dünyadaki ve Türkiye'deki kronolojik gelişimine odaklanılmıştır. Ayrıca bu bölümde endüstri yapılarının dönüşümü ve öneminden bahsedilerek, çalışmaya konu olan Paşalimanı Un Fabrikası'nın tarihi gelişimi ve kent içindeki önemi vurgulanmıştır. Sonraki bölümde, Paşalimanı Un Fabrikası iç mimari proje süreçleri ve aşamaları, yürütücülerin ve öğrencilerin geliştirdikleri yaklaşımlar üzerinden aktarılmıştır. Çalışmanın bulguları olarak kabul edilen 10 öğrenci projesi, oluşturulan tablo üzerinde koruma ölçütleri ve tasarım ilkeleri yönünden karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Öğrencilerin proje sürecinde, yapının çevresine ve bölgenin kültürel yapısına yönelik belirledikleri mekân kurguları ve konaklama yapısı içinde öne çıkan farklı işlevlere sahip özel alanlar ayrıca değerlendirilmiştir. Sonuç bölümünde ise, tablo üzerinden ortaya çıkan veriler değerlendirilmiş ve koruma kavramının lisans eğitimindeki önemi öğrenci projeleri ile ilişkilendirilerek vurgulanmıştır.

Koruma Bilinci ve Yeniden İşlevlendirme Kavramı

Tarih boyunca insanlar, sahip oldukları bilgi, birikim ve deneyimi, doğal çevrelerini değiştirmek ve yapılı bir çevre oluşturmak üzere kullanırken, kendi kültürel izlerini de yansıtmışlardır. Geçmiş dönemlerde yaşamış olan farklı toplumların izlerini yansıtan ve tarihsel süreç içinde kültürel miras haline gelen yerleşkeler, kültürel devamlılığın gözlendiği binalar içerir. 1970'li yıllara gelindiğinde tüm dünyada tarihi kent dokusunun değeri ön plana çıkarken, koruma kavramının önemi uluslararası ölçekte tartışılmaya başlanmış ve tarihi öneme sahip eski yapıların korunması gündeme gelmiştir (Yüksel, 2020: 80). Tarihi çevreler, farklı toplumların yansımalarını taşıyan katmanlardır. Farklı uygarlıkların izlerini taşıyan birçok tarihi çevre sadece kendi sınırları içinde bulunduğu ülkenin değil, dünya tarihi açısından da önem arz etmektedir. Cevat Erder (2022: 13) *Tarihi Çevre Algısı* adlı kitabında, “kültürel varlıkların zamanla gelişen ve değişen anlamlar kazanmak gibi bir özellikleri vardır” şeklinde ifade eder ve kültür varlıklarının dinamik bir yapısı olduğunu vurgulamaktadır. Kültürel varlık olarak kabul edilen bir yapının korunması ve gelecek nesillere aktarılabilmesi, bu varlığın ancak yaşaması ve insanların kullanımına açılması ile mümkün olacaktır. Koruma kapsamında yenilenmiş bir yapı, herhangi bir işlev dâhilinde toplum için kullanılmadıkça, yeniden eskimeye ve atıl duruma düşmeye mahkûm olacaktır. Dolayısıyla koruma kadar yaşatmanın da önemi vurgulanmalı, gerektiğinde yeniden işlevlendirme uygulamaları ile yapı topluma kazandırılmalıdır.

Genel tanım ve kavramlar

Hasol, Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü'nde, koruma kavramını; “tarih ya da sanat değeri taşıyan yapıların, doğal değerlerin ya da kent parçalarının yaşamlarını sürdürebilmeleri için muhafaza, onarım ve bakımına ilişkin gerekli önlemleri alma” şeklinde tanımlar (2020: 279). İstanbul merkezli bir sivil toplum kuruluşu olarak 1990 yılından itibaren faaliyetlerini sürdüren Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı'na (ÇEKÜL) göre koruma; kapsamlı ve çok yönlü bir eğitimi, bilimsel tekniklere dayanan uygulama pratiklerini ve tüm bu birikimi yaygınlaştırmaya yönelik iletişim faaliyetlerini içeren çok boyutlu bir iştir (Çekül, 2010). Uluslararası etkin bir konsey olan ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) Türkiye'nin Mimari Mirası Koruma Bildirgesi'nde (2013) mimari koruma; “kültürel, sanatsal ve ustalık gerektiren bir eylem olarak, koruma etiğine uygun bir şekilde eyleme dökülen, bilimsel yöntemler, çok yönlü araştırmalar ve değerlendirmeler doğrultusunda gerçekleştirilen, insanoğlunun kültürel gelişimine saygılı bir uygulamadır” olarak tanımlanır. Aynı bildirmede koruma alanı; “taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının içinde bulunduğu ve koruma kapsamına alınarak, bölgedeki yapılaşmanın, gelişmenin ve her türlü müdahalenin kontrol altına alındığı alan” olarak tanımlanmaktadır (ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi, 2013).

1983 yılında kabul edilen ve halen yürürlükte olan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 3. maddesinde kültür varlıkları, “tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklar” olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca aynı maddede tabiat varlıkları; “jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerler” olarak ifade edilmektedir. Aynı maddenin devamında taşınmaz ve taşınır kültür varlıkları üzerinden “koruma” ve korunma şu şekilde tarif edilmektedir; “taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleridir” (KTVKK, 1983).

Bu doğrultuda koruma özetle; toplumların kültürel gelişmelerinin izlenebildiği ve uygarlık tarihine katkı sağlayan taşınır ve taşınmaz varlıkların, çevre ve bölgelerin, koruma etiğine uygun olarak, alanında uzman meslek insanları tarafından yürütülmesi gereken bilimsel araştırma, uygulama teknikleri ve öğretiler bütünüdür. Mimari miras olarak nitelendirilen yapılar, kendi özüne ait özellikleri bozulmadan, yapının estetik ve kültürel değerlerini ortaya çıkarmak amacıyla korunmalıdır. Mimari koruma; kültür ve sanatı barındıran bilimsel araştırma, çalışma ve verilere dayanan teknik bir uygulamadır. Dolayısıyla mimari korumanın bulunduğu bölgenin sosyokültürel özelliklerini bütünüyle yansıtan güncel bir durum olduğu söylenebilir (ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi, 2013).

Toplumların kendi kültürleri doğrultusunda oluşturdukları yerleşim birimleri, tarihi süreç içinde teknolojik gelişmeler, siyasi stratejiler ve toplumsal olaylar doğrultusunda değişime uğrar. Ortaya çıkan tüm bu faktörler

etkisinde yapıları veya doğal çevre içinde yer alan binalar ve alanlar da değişir. Zaman, mekân ve toplum etkileşimi sonucunda ortaya çıkan bu değişim, kültürel varlıklara da yansıtıldığından, bu varlıkların hassasiyetle korunması gerekir (Yüksel, 2020: 79). Değişim sonucunda, toplum yararına hizmet eden kültürel varlıklar, ilk yapıldıkları işlev ile mevcudiyetlerini sürdürmemiş ve güncel ihtiyaçlara karşılık veremedikleri için de atıl bir durumda kalmış olabilirler. Bu noktada yeniden işlevlendirme, önemli bir dönüşüm ve yaşatma yöntemi olarak ortaya çıkmaktadır. ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi'nde (2013) yeniden kullanım-yeni işleve uyarılma; kültürel değeri olan ve özgün işleviyle yaşamını sürdüremeyen yapıların, restorasyon projeleri doğrultusunda kendi işlevi dışında farklı bir amaca hizmet etmek üzere korunması olarak tanımlanır. Bu yapılar yeni işlevleriyle birlikte sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçları karşılayacak bir niteliğe sahip olurken, dönüşüm sürecinin de, yapının özgünlüğünü, bütünlüğünü ve anlamını koruyacak özellikte olmasının önemi vurgulanır (ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi, 2013).

Zaman içinde değişen yaşam biçimi ve bu doğrultuda gelişen taleplere bağlı olarak, birçok tarihi yapı özgün işlevini yitirerek, ilk yapılış amacının dışında, yeni bir işleve hizmet etmek üzere uyarlanmaktadır. Hamam, kervansaray, tekke, manastır gibi günümüzde temsiliyetleri olmayan ancak çok özel durumlarda özgün işlevlerini sürdüren yapı türlerinin, yeni bir işlevle dönüştürülmeleri adeta zorunlu hale gelmiştir. Konut, otel gibi günümüzde de kullanılan yapı türleri ise benzerlerinin konfor koşullarını sağlayamadıklarında, işlevsel eskimeye uğrayarak tercih edilmemekte, dolayısıyla da atıl durumda kalmaktadır. Yeniden işlevlendirme, eski yapıların yıkılmaktan kurtarılmasını sağlayan bir araçtır (Ahunbay, 2021: 97). İşlevsel eskimeye uğramış yapıların, içinde bulunduğu zamanda neyi temsil ettikleri, geçmişteki işlevlerinden ve hangi amaca hizmet ettiklerinden daha önemlidir. Bu durumda döneminin kültürüne, mimari özelliklerine ışık tutan ve bir döneme tanıklık eden yapıların, özgün işlevlerinden farklı bir işlev ile canlandırılması, gelecek kuşaklara aktarılması bakımından gerçekçi bir yaklaşımdır (Terece & Gür, 2021: 61). Çağdaş bir koruma anlayışı olan yeniden işlevlendirme, kültür varlıkları olarak da ifade edilebilen köklü bir geçmişi olan yapıların ve çevrelerin yeni bir işlev ile güncellenmesidir. Yapının, özgün anlam ve bütünlüğünün korunarak, mekânsal ve yapısal gerekliliklerinin gözetilmesi ve aynı zamanda ait olduğu sosyal ve kültürel çevreye uyum sağlayacak şekilde canlandırılması uygun olacaktır. Bu korumacı yaklaşımdaki amaç, ilk işleviyle mevcut gereksinimleri karşılayamayan yapıları atıl halden kurtarıp, yapının fiziksel durumuna göre küçük ya da büyük müdahalelerde bulunarak, yeniden kullanım olanaklarının sunulmasıdır. Tarihi, kültürel ve mimari değerlerin sürekliliğini sağlamak, toplumlar ve geçmişleri arasında köprü kurmak, yeniden işlevlendirme ile mümkün olacaktır.

Uluslararası koruma kavramı ve Türkiye'de gelişimi

Kazılarla ortaya çıkarılan veya yapısal bütünlüğünü koruyan antik yapılar incelendiğinde, kendi dönemlerinde veya sonrasında eklemeler veya onarımlar geçirdikleri yani kısmi yenilemelere tabi oldukları gözlenmektedir. Özgün yani ilk yapıldıkları hali ile günümüze ulaşabilen çok az eser olduğu düşünüldüğünde, restorasyonun tarihinin yapı sanatının başlangıcına kadar ulaştığı varsayılabilir. Genel olarak, tarih boyunca yapılan onarımlarla günümüzde uygulanan restorasyon ilke ve işleyişleri arasında önemli farklar bulunmaktadır. Tarih boyunca, dini, ideolojik veya kent simgesi haline gelen yapılar, yaptırın kişi veya bağlı bulunduğu vakfın sağladığı ödenekler doğrultusunda yenilenerek gelecek kuşaklara aktarılırken, günümüzde tarihi bir semt hatta bir sokak, bir bölge veya çevre koruma kapsamına alınarak yerel ve uluslararası otoritelerin oluşturduğu kamu fonları ile korunarak yaşatılmaktadır (Ahunbay, 2021: 8).

1789 Fransız Devrimi sonrasında, Fransa'da bulunan Orta Çağ yapılarında ortaya çıkan büyük tahribata dikkat çeken ve 19. yüzyılda koruma ve restorasyon alanında öncü isimlerden olan Eugène Emmanuel Viollet le Duc'un çalışmaları ve yazılı eserleri, konunun dünya kapsamında dikkat çekmesini sağlamıştır (Ahunbay, 2021: 8). Dünya genelinde hangi ülke sınırları içerisinde olursa olsun, tarihi bir değer ya da bir başka deyişle kültürel bir mirasın korunmasının önemini vurgulamak ve bu doğrultuda ilkeler geliştirerek yapılan araştırmaları desteklemek adına uluslararası örgütlenmelere ihtiyaç duyulmuştur. VI. Uluslararası Mimarlar Kongresi/Madrid (1904), Atina Konferansı (1931), Carte Del Restauro (1931), Atina Anlaşması (1933), Venedik Tüzüğü (1964) gibi toplantı, organizasyon ve sözleşmeler, 20. yüzyılda koruma bilincinin uluslararası ölçekte yaygınlaşmasına katkı sağlamıştır (Erder, 2022: 6). 1964 yılı Venedik Tüzüğü'nün tanımlar başlığındaki madde 1 şu şekildedir: "tarihi anıt kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Yalnız büyük sanat eserlerini değil, kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de içine alır" (Erder,

2022: 13). Buradan hareketle, tarihi anıtların, sadece bir obje, nesne, mimari bir eser, tarihi bir yapı veya sanat eserleri ile sınırlandırılmayacak kadar kapsamlı somut ve soyut değerler bütünü olduğu söylenebilir. Dolayısıyla miras, eser, anıt, sit veya emanet gibi indirgenmiş tanımlamalarla ifade edilmeleri tam anlamıyla yeterli değildir. Bu doğrultuda, temeli uluslararası miras konseptinin ilk ileri sürüldüğü 1931 Atina Sözleşmesi'ne dayanan ve 1964 Venedik Sözleşmesi'ne bağlı olarak, koruma alanında en etkin uluslararası örgüt olan ICOMOS 1965 yılında kurulmuştur. ICOMOS'un başlıca amacı, tarihi anıtlar ve sitlerin korunması ve değerlendirilmesine yönelik ilkeler, teknikler ve siyasetler geliştirmek, ilgili her türlü araştırmayı desteklemek ve yönlendirmek olan uluslararası bir organizasyondur (ICOMOS Türkiye, 2018). ICOMOS aynı zamanda, UNESCO'ya Dünya Mirası Sit Alanları konusunda da danışmanlık yapmaktadır.

ICOMOS'un günümüzde de geçerli olan uluslararası tüzüğü, 22 Mayıs 1978'de Moskova'da yapılan beşinci genel kurulda son biçimini almış ve yürürlüğe girmiştir. Günümüzde ICOMOS'un 110'dan fazla ülkede kurulmuş ulusal komiteleri ve 7500'ü aşkın üyesi bulunmaktadır. Koruma alanında uluslararası düzeyde önemli çalışmalar yapan ICOMOS'un amaçları; tüm dünyadan koruma konusunda etkin çalışmalar yapan uzmanları mesleki diyalog ve fikir alışverişinde bulunmak üzere bir araya getirmek, koruma ilke teknik ve politikalarını destekleyici bilgi toplamak, belgeleme merkezleri kurmak ve bu birikimi uluslararası otoritelerle işbirliği içerisinde yaymak, tüm dünyada koruma uzmanlarına yönelik eğitim programlarının düzenlenmesine katkı sağlayarak, koruma alanında çalışan meslek insanlarının bilgi ve birikimini üst düzeye taşımaktır (ICOMOS Türkiye, 2018). ICOMOS Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi Türkiye Milli Komitesi ise yasal olarak 1974 yılında yayımlanan bir yönetmelikle Kültür Bakanlığı'na bağlı, yarı resmi bir konsey olarak kurulmuştur. Zaman içinde yönetmelik, üzerinde yapılan değişiklikler sonrasında, 1992 yılında halen de yürürlükte olan son halini almıştır (ICOMOS Türkiye, 2018).

Türkiye'de 1982 Anayasası'nın 63. maddesinde koruma kavramı, şu şekilde ifade edilmektedir: "Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar". Anayasanın ilgili maddesinden çıkarılan sonuç; korumaya tabii olan değerlerin, yaşayan, ömrü olan, itinayla korunmaya ve bakıma ihtiyacı olan varlıklar olarak nitelendirilmesidir. Bir başka deyişle, koruma kapsamında ele alınan varlığın, somut bir nesne olmadığı, katmanlaşmış bir değerler bütünü olduğu vurgulanmaktadır (Erder, 2022: 14). 1992 yılından itibaren ICOMOS Türkiye Milli Komitesi, Türkiye'deki taşınmaz kültür varlıklarının uluslararası bilinirliğini sağlamak ve bu varlıkların oluşturduğu kültürel değerler vasıtasıyla, uluslararası ilişkilerin gelişmesi amacıyla çalışmalarını sürdürmektedir.

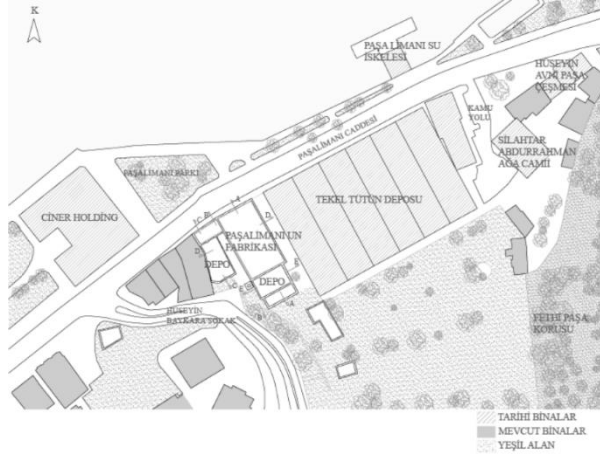
Türkiye'de bir endüstri yapısı olarak Paşalimanı Un Fabrikası

Kentler, zaman içinde değişen teknolojik gelişmeler, ekonomik ve sosyolojik yapılanmalar doğrultusunda, olumlu veya olumsuz yönde başkalaşırlar. Kent içi yaşam pratiklerinin değişmesiyle birlikte, bazı üretim yapılan binalar yani endüstri yapıları, kentlerin merkezi konumlarında kalmış, dolayısıyla da işlev yönünden güncel yaşama uyum sağlayamamıştır. Özellikle Endüstri Devrimi sonrasında metropoller, kırsal bölgelerden yoğun göç almış ve bu doğrultuda başta Avrupa olmak üzere birçok kentte, endüstri yapıları, ulaşım-lojistik yönlerinden de kolaylık sağlaması açısından, şehir merkezlerine inşa edilmiştir. Güncel teknolojilerin dışında kalan bu yapılar, zamanla eski potansiyellerini kaybederek terk edilmiş ve uzun süre işlevsiz kalarak metruk hale düşmüştür. Kültürel mirasın bir parçası olan bu tür yapıların da kent içi yaşama dâhil olmaları, koruma kavramı ve kent belleği yönünden önem arz etmektedir. Eski bir üretim yapısının korunması, sadece tarihi bir yapıyı koruma işi değil, aynı zamanda kentin geçmişi ile bağ kurmasını sağlayan bir eylemdir. ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi'nde (2013) endüstri mirası; endüstriyel üretim süreçlerine hizmet eden ve/ya Endüstri Devrimi teknolojisiyle üretilmiş yapı türleri olarak tanımlanır. Mevcut dönemde kullanım dışı kalmış yapılar, üretim yapılarında bulunan donatılar ve yerleşkeler ile içerisinde buldukları çevre ve kent peyzajları endüstri mirasını oluşturur (ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi, 2013).

19. yüzyılda, Osmanlı Devleti'nde tıpkı Avrupa'da olduğu gibi, yoğun bir endüstrileşme süreci başlamış ve bu girişimler belirgin olarak başkent İstanbul'da gözlenmiştir. İstanbul, hammadde veya bitmiş ürünlerin sevkiyatı konusunda yeterli ulaşım ağına sahip bir kent olarak, özellikle 1850'li yıllardan itibaren, Osmanlı İmparatorluğu endüstrisinin en önemli lokasyonu haline gelmiştir. Bu süreçte devlet kaynağıyla ve yabancı sermaye desteğiyle kurulan endüstri yapılarının türü ve sayısı giderek artmış, 20. yüzyılın başlarına gelindiğinde ise İstanbul, Osmanlı İmparatorluğu topraklarında yer alan üretim yapılarının %55'inin

bulunduğu kent olarak kayıtlara geçmiştir (Ökçün 1997'den aktaran Ahunbay & Köksal, 2006: 126). Osmanlı İmparatorluğu, İstanbul içinde endüstri yapılarının inşa edildiği yerler konusunda, ulaşım yönünde kolaylık sağlaması, verimli topraklarda bulunmaları ve hizmet edeceği bölgeye yakınlık gibi çeşitli stratejiler geliştirmiştir. Bu noktada İstanbul'da bulunan endüstri yapılarının deniz ya da dere kenarlarına konumlandırılması, ilk tercih olmuştur (Ahunbay & Köksal, 2006: 131).

Üsküdar İskelesi ile Kuzguncuk Senti arasında, Paşalimanı mevki sahil şeridinde bulunan Paşalimanı Un Fabrikası ya da özgün adıyla Paşalimanı Dakik Fabrikası, 20. yüzyıl başlarında inşa edilen, İstanbul'un en eski ikinci değirmenidir (Görsel 1). Aynı zamanda vakıf tesisi olan yapı, İstanbul'da döneminin en modern ve en büyük fabrikalarından biri olduğu tespit edilerek, kayıtlara geçmiştir (Karıptaş, 2012: 109-110). Paşalimanı Un Fabrikası, ana değirmen binası ve depo kısmından oluşan bir komplekstir. Güney kısmına ve doğusuna eklenen binalarla birlikte yaklaşık 1100 metrekare taban alanına sahiptir. Plan şeması, 17,34 x 21,43m boyutlarında simetrik bir dikdörtgendir. Kâgir taş duvarların çevrelediği fabrika yapısı, üçgen alınlıklı ve beşik çatılı, döneminin tipik özelliklerini taşıyan, Neoklasik bir cepheye sahiptir (Karıptaş, 2012: 112). Dış etkilerin tamamına açık ve harap durumda olan yapının günümüzde sadece dış duvarları mevcuttur (Görsel 2-3). Zemin kat üzerinde, 4 kat ahşap tabliye olarak inşa edilmiş olan yapı, zamanla bakımsızlık ve dış etkenler sebebiyle tüm döşemelerini ve çatı örtüsünü tamamen kaybetmiştir. Yapının sadece dış kabuğu ve baca bölümü günümüze ulaşmıştır (Görsel 4). Sinpaş Holding bünyesinde olan tarihi yapının yeniden hayata kazandırılması ile ilgili proje tasarım çalışmaları, şirket tarafından yürütülmektedir.

Görsel 1. Vaziyet planı, Ö: 1/2000

Görsel 2. Kuzey ve güney cephe görüntüleri

Görsel 3. Paşalimanı Un Fabrikası ve İstanbul Devlet Tiyatrosu, Üsküdar Tekel Sahneleri

Görsel 4. Paşalimanı Un Fabrikası iç mekân mevcut durumu

İstanbul'un 21. yüzyıl kent dokusuna bakıldığında, aynı Paşalimanı Un Fabrikası örneğinde olduğu gibi birçok endüstri mirası yapısı, atıl durumda veya terk edilmiştir. Zamanla modern hayata uyum sağlayamayarak fonksiyonunu yitiren bu yapılar, doğru stratejilerle korunamayarak birer birer yitirilen tarihi değerler olmaya başlamıştır. Halîç, İstanbul Boğazı ve Marmara sahil şeridinde yer alan ve ortak bir tarihe ışık tutan endüstri mirası yapılar bir bütün olarak ele alınmalıdır. Bu kapsamda endüstri mirası olan yapıların ve sit alanlarının birbirleriyle ve kentin tarihi-teknolojik değişim süreciyle ilişkilendirilmesi önerilmektedir (Ahunbay & Köksal, 2006: 133). Bu doğrultuda, Paşalimanı Un Fabrikası bitişik parselinde yer alan ve geçirdiği restorasyon çalışmalarından sonra yeniden işlevlendirilmiş bir endüstri yapısı olarak 2002 yılından itibaren Tekel Müzesi ve Kültür Merkezi ünvanıyla, 2009 yılından itibaren ise, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde, İstanbul Devlet Tiyatroları Tekel Sahneleri olarak faaliyetlerini sürdüren yapının, Paşalimanı Un Fabrikası ile birlikte ele alınması uygun bir öneri olacaktır. Dönüşüm süreci sonrasında, kentin kültür mekânlarından biri haline gelen tiyatro yapısı ile Paşalimanı Un Fabrikası'nın ilk yapılış amaçlarının endüstri yapıları olması, ancak eskiden hububat ve tütün ambarı olarak kullanılan yapının dönüşüm süreci tamamlanırken, bitişik parselinde Paşalimanı Un Fabrikası atıl ve metruk durumda bulunması üzücüdür. Benzer şekilde endüstri yapısı olarak Osmanlı İmparatorluğu döneminde inşa edilmiş iki yapının işlev birliği yönünden bağ kurularak değerlendirilmesi, çalışma kapsamında vurgulanmaya çalışılan önemli amaçlardandır.

İç Mimarlık Proje Stüdyosunda Paşalimanı Un Fabrikası Örneği

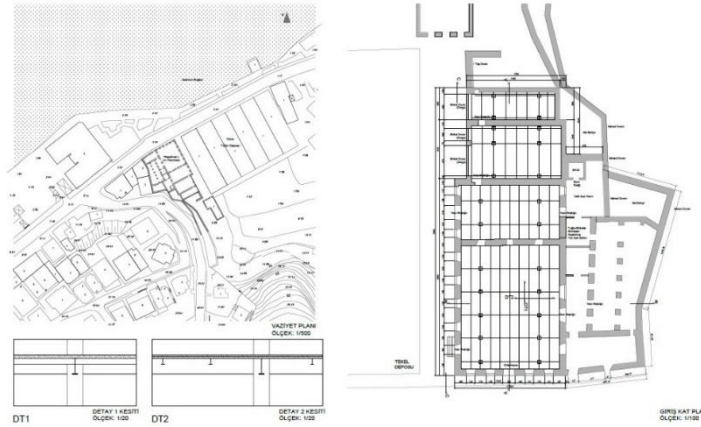
Kültürel mirası koruma bilinci, sadece yasalar, kısıtlamalar ve önermelerle geliştirilemez. Koruma bilincinin benimsenmesi, okul öncesi dönemden başlayarak toplumdaki her yaş grubundan bireye ulaşarak, bu doğrultuda verilecek örgün/yaygın eğitim ve öğretiler bütünüyle sağlanabilir. Bu noktada, kamu bilincinin gelişimi için, koruma eğitiminin, okul öncesinden lisans eğitimine kadar süreklilik esaslı bir bakış açısıyla devam etmesi önemlidir. Toplumun tüm kesimlerine ulaşacak bir strateji geliştirmek ancak, üniversitelerin ilgili bölümleri, sivil toplum örgütleri, yerel ve genel yönetim idareleri ve medya ile iş birliği kurulması durumunda mümkün olacaktır (ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi, 2013).

20. yüzyıldan itibaren, teknolojik açıdan döneminin ihtiyaçlarını karşılayamayan ve kent yaşam senaryolarının dışında kalan sanayi yapılarının yeniden işlevlendirilerek, kültür, ticaret, sağlık veya eğitim yapıları olarak değerlendirilmesi, etkin bir koruma yöntemi olarak ön plana çıkmaktadır. Bu yapılar, koruma ilkeleri konusunda uygun eğitimleri almış, mesleki bilgisi olan uzmanların yönetiminde gerçekleşen dönüşüm projeleri sonucunda; alışılmışın dışında, ilginç ve cazibe yaratan mekânlar olarak kent yaşamına katılırlar. Buradan hareketle, koruma kavramının önemi ve hassasiyetinin; özellikle mimarlık, iç mimarlık, restorasyon, sanat tarihi gibi alanlarda eğitim alan öğrencilere kazandırılması öncelikli hedeflerden olmalıdır. Bu doğrultuda lisans eğitiminde koruma kavramı ve bu alandaki sorumluluk bilincinin edinilmesi amacıyla, Biruni Üniversitesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, 2021-2022 Bahar Yarıyılı İç Mimari Proje IV dersinde Paşalimanı Un Fabrikası, yeniden işlevlendirme kapsamında çalışılmıştır. Yapının atıl bir halde ve neredeyse tamamen harap bir durumda olması, un fabrikasının proje alanı olarak seçilmesinde en önemli etken olmuştur. Yapının mevcut haline dikkat çekmek ve İstanbul kenti içindeki tarihi değerini vurgulamak, projenin hedeflenen ana çıktıları arasındadır. Biruni Üniversitesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü öğrencileri, lisans eğitimleri sürecinde, mevcut müfredatta yer alan, koruma bilincinin gelişimi ve mimari yapıların

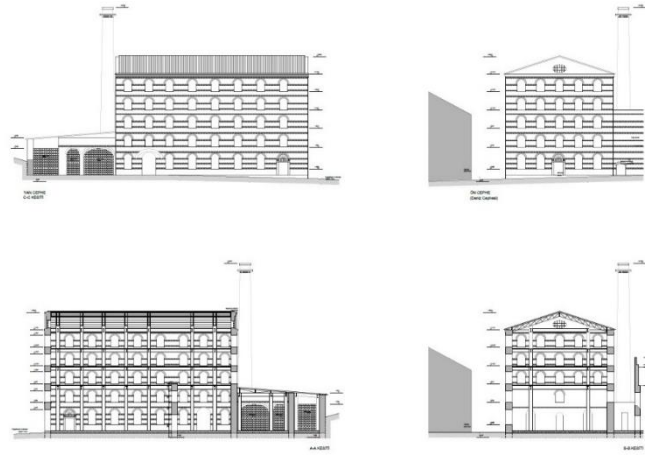
çevreleriyle kurdukları ilişkinin önemi hususunda katkı sağlayacak zorunlu ve seçmeli dersler almaktadır. Bu derslerden öne çıkanlar; Yapı Ölçümü (Rölöve), Restorasyon ve Tarihi Çevre Koruma, Türk Sanatı, Osmanlı-Türk Mobilyası, Mimarlık ve Mobilya Tarihi I-II, Çağdaş Türkiye Mimarisi, İç Mekânda Fiziki Çevre Denetimi, Yapı Elemanlarının Tanıtımı, Malzeme, Herkes İçin Tasarım, Sanat Tarihi, Felsefe ve Estetik, İnsan Çevre İlişkisi, Sürdürülebilir (Ekolojik) Tasarım, İstanbul’u Okumak, Türk İslam İç Mekân Kurgusu şeklindedir. Paşalimanı Un Fabrikası, geçici konaklama tasarımı iç mimari proje sürecinde öğrencilerin lisans eğitiminde aldıkları, bahsi geçen teorik ve uygulamalı derslerden edindikleri birikimlerini, bir koruma yöntemi olan yeniden işlevlendirme konusunda pratiğe aktarabilme potansiyelleri sorgulanmıştır.

Süreç (Aşamalar)

İç mimari proje dersinin müfredat programı, 14 haftalık bir süreç dâhilinde gerçekleşmiştir. İlk olarak, kabuk bir strüktür halinde olan yapının restorasyon projesi öğrencilerle paylaşılarak, tasarım stüdyosu süreci başlamıştır. Ders yürütücüleri tarafından Paşalimanı Un Fabrikası yapısının iç mekân tanımlaması, yüksek tavanlı zemin kat ve üzerinde yer alan üç kattan oluşan, çelik konstrüksiyon bir strüktür oluşturularak yapılmış ve ilk hafta öğrencilerle paylaşılmıştır (Görsel 5-6). Dolayısıyla projenin temel prensibi, yapının dış duvarlarının ve endüstriyel miras bütünlüğünün, koruma ilkeleri kapsamında muhafaza edilmesi, iç mekân tasarımının ise güncel ihtiyaç ve konfor düzeyini karşılayan çağdaş bir yaklaşımla tasarlanması olarak belirlenmiştir. Öğrencilerden, yapının iç strüktürünü tanımlayan çelik konstrüksiyon kat tabliyeleri üzerinden yeni tasarım önerileri geliştirmeleri beklenmiştir. Öğrencilerin, çelik konstrüksiyon katlar arası bağlantıyı sağlayan merdiven ve asansörleri içeren çekirdeği, kendi mekân kurguları doğrultusunda konumlandırmaları ve çelik strüktür ile tarihi yapı arasındaki ilişkiyi kuracak tasarım yaklaşımını oluşturmaları istenmiştir. Bu ilk bilgilendirmeler ve paylaşılan veriler doğrultusunda, Paşalimanı Un Fabrikası’nın yeniden işlevlendirilerek, geçici konaklama yapısı olarak tasarlanması, iç mimari stüdyo konusu olarak belirlenmiştir.

Görsel 5. Öğrencilerle paylaşılan vazyet planı, çelik konstrüksiyon giriş kat planı ve detay 1-2 kesitleri

Görsel 6. Öğrencilerle paylaşılan yapının cephe görünüşleri ve çelik konstrüksiyon kesitleri

Bu doğrultuda ilk hafta, projenin detaylarının öğrencilerle paylaşılmasının yanı sıra, Paşalimanı Un Fabrikası'nın tarihi geçmişi, kent içindeki kimliği ve yeri, İstanbul'da yeniden işlevlendirme kapsamında ele alınmış olan endüstri mirası yapıların durumu gibi başlıklarla ilgili tez, makale ve proje örnekleri yürütücüler tarafından öğrencilerle paylaşılarak, koruma konusunun öneminin vurgulandığı bir ders gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin, geçici konaklama konusuyla ilgili araştırma yapmaları, gözlemlerde bulunmaları ve güncel örnekleri inceleyerek, üçüncü hafta gerçekleştirecekleri ve aynı zamanda belirledikleri konaklama yapısı konseptini de aktaracakları bir sunum yapmaları istenmiştir. Böylelikle öğrencilerin hem tarihi bir yapı özelinde çalışmanın gerektirdiği sorumlulukları taşımaları, hem de güncel konaklama yapılarının çağdaş tasarımlarını da projelerine yansıtılmaları hedeflenmiştir.

İkinci hafta öğrencilerin, yapıyı çevresiyle birlikte analiz etmeleri ve yerinde görerek deneyimlemeleri amacıyla bir teknik gezi gerçekleştirilmiştir. Öğrenciler ve ders yürütücüleri, Üsküdar İskelesi'nde buluşarak, proje alanı olan Paşalimanı Un Fabrikası'nın bulunduğu araziye yürüyerek ulaşmışlardır. Bu sayede, öğrenciler yapının bağlamına ve yakın çevresine dair gözlemlene ve yerinde inceleme fırsatına sahip olmuşlardır. Bu deneyim, öğrencilerin sonraki hafta karar verecekleri, konaklama yapısının genel konsepti ve kullanıcı profiline belirlenmesi konusunda katkı sağlamıştır. Yapılan ziyaret sırasında, öğrenciler, daha önce yürütücüler tarafından irtibat kurulan, Sinpaş Holding proje yöneticisi ile buluşma fırsatı yakalayarak, binanın mevcut durumu ve potansiyel yenileme süreçleri hakkında bilgi edinmişlerdir. Özel bir mülk olması sebebiyle teknik gezi, izin alınarak programlı bir şekilde gerçekleşmiş ve öğrenciler yapının iç mekânına girme fırsatı yakalayarak, fotoğraf-video çekimi gibi belgeleme araçlarını kullanmışlardır. Ayrıca yapının iç mekânı, cephesi ve çevre ilişkisine dair yerinde eskiz çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Teknik gezi, Paşalimanı Un Fabrikası'nda yapılan gözlem ve belgelemeler sonrasında, Kuzguncuk Senti'ne kadar yürüyerek devam etmiştir.

Üsküdar Paşalimanı Caddesi'ne paralel olarak konumlanmış ana yapının, batı cephesinde yer alan ve ilk işlevi depo olarak planlanan ek bina, proje çalışma alanına dâhil edilmemiştir. Güney cephesinde bulunan diğer ek bina ise, proje çalışma alanına dâhil edilmiş olup, öğrencilerden bu ek yapıyı, geçici konaklama tasarımı kapsamında etkinlik, ticari alan, müze vb. işlevlerle değerlendirmeleri istenmiştir. Öğrencilerin yapı çevrenin ihtiyaç ve gereksinimlerini gözeterek konaklama yapısının ve etkinlik alanı olarak tasarlanacak ek binanın, hitap edeceği kullanıcı profiline belirlenmeleri ve bu doğrultuda konsept çalışmaları yapmaları istenmiştir. Böylece öğrencilerin teknik gezi sürecinde yapmış oldukları fiziki ve sosyal çevre analizini, projelerine yansıtılmalarına olanak sağlanmıştır. Öğrenciler, üçüncü hafta yapmış oldukları konsept sunumlarında, tasarım yaklaşımlarına ve tema önerilerine bu doğrultuda yer vermişlerdir.

Üçüncü hafta gerçekleşen öğrenci sunumları sonrasında, yürütücülerle birlikte istişare edilerek karar verilen tema ve tasarım yaklaşımları üzerinden öğrenciler, tasarım ve planlama sürecine başlamışlardır. Aynı zamanda, ara jüri tarihi olarak da belirlenen sekizinci haftada öğrenciler, ara sınav teslimlerini yapmışlardır. Farklı üniversitelerden öğretim üyelerinin katkılarıyla gerçekleşen ara jüride öğrenciler, o döneme kadar yapmış oldukları çalışmalarla ilgili kritik alma fırsatı yakalamış ve projelerinin genel kat yerleşimleri ve konsept tasarım yaklaşımlarını tamamlamışlardır. Dokuzuncu haftadan itibaren proje süreci, üç boyutlu tasarımlar, mobilya-donatı tasarımları, malzeme-doku-renk seçimleri ve genel sistem detayları üzerinden devam etmiştir. On beşinci hafta gerçekleşen final jürisine, geçici konaklama tasarımı konusunda piyasa tecrübesine sahip mimarlardan oluşan, konuk jüri üyeleri katkı sağlamıştır. Gerçekleşen final jürisi ve proje teslimi sonrasında süreç tamamlanmıştır.

2021-2022 Bahar Döneminde 25 öğrenci, geçici konaklama tasarımı işleviyle çalışmaya konu olan yapıya iç mimari proje önerileri geliştirmiş olup, 21 öğrenci projesi başarılı bulunmuştur. Teslim edilen ve başarılı olan projeler arasından, tarihi yapıya yönelik geliştirdikleri tasarım yaklaşımları ve koruma bilinci hassasiyetleri ile ön plana çıkan 10 öğrenci projesi, iç mimari tasarım ilkeleri ve koruma bilinci ilişkisi yönünden ele alınarak çalışma kapsamında, değerlendirme ölçütleri ve analizi bölümünde tablo üzerinde değerlendirilmiştir.

Değerlendirme ölçütleri ve analizi

Geçmişten kalan ve tarihi değeri olan kültür varlıklarının mevcudiyetlerini sürdürmeleri, ülkelerin ekonomik kaynakları, kentleşme sorunları, doğal afetler, zamana bağlı olarak malzemelerin yıpranması gibi nedenlerle her daim mümkün olamamaktadır. Bu doğrultuda, öncelikli olarak korunması gereken, vazgeçilmez olan ve

zamanın akışına terk edilemeyecek değerdeki kültür varlıklarının seçimine karar verilmesi konusunda, bazı ölçütlerden faydalanılmaktadır. Bunlar; tarihi belge özelliği, zaman ölçütü, estetik değerler açısından değerlendirilerek kültür varlıklarının koruma önceliğine karar verilmektedir (Kuban, 1969: 342). Endüstriyel bir miras olan Paşalimanı Un Fabrikası yapısının, yeniden işlevlendirilerek, günümüz konfor beklentilerini karşılayan, çağdaş bir konaklama yapısı olarak tasarlandığı iç mimarlık stüdyosunda yürütücüler, öncelikle kültür varlıklarını koruma ölçütlerinden faydalanarak değerlendirme kriterleri oluşturmuştur. Stüdyo süreci, aktarılan bu kriterlere öğrenci çalışmalarının uygunluğunun sorgulanması doğrultusunda ilerlemiştir. Koruma kapsamında ele alınan fabrika yapısının;

- Tarihi önemi ve toplumsal bellekteki yeri,
- Atıl olan yapının mekânsal özelliklerinin değerlendirilerek bölgeye katkı sağlayacak şekilde yeniden işlevlendirilmesi,
- Ek yapının da ana binanın bir parçası olarak temsil edilerek, kültürel veya ticari bir yaklaşımla değerlendirilmesi,
- Uygun malzemelerin kullanımı için etkin bir yöntem belirlenmesi

ana başlıkları yapılan literatür çalışmaları ile birlikte, belirlenen değerlendirme ölçütlerinin temelini oluşturmuştur (Tablo 1).

Tablo 1. Değerlendirme Ölçütleri

Değerlendirme Ölçütleri	
Koruma Bilinci ve Sorumluluğu	<ul style="list-style-type: none">• Öğrencilerin, koruma ilkelerini benimseyerek, edindikleri bilgi ve kazanımları, iç mimari proje tasarımlarına aktarmaları.• Önerilen yeniden işlevlendirme projelerinin, topluma ve kent yaşamına katkı sağlayacak nitelikte, sorumluluk bilinci ile tasarlanması.
Yapı Bütünlüğünün Korunması	<ul style="list-style-type: none">• Endüstri mirası yapıların, çevreleri ve iç donanımları ile birlikte değerlendirilerek, bütüncül koruma yaklaşımlarının geliştirilmesi.
Ek Yapısal Strüktür Önerileri	<ul style="list-style-type: none">• Çelik konstrüksiyon strüktür dahilinde, konaklama yapısı iç mekân organizasyonunun etkin planlanması için, uygun yatay ve dikey sirkülasyon elemanlarının tasarlanması.• Ek yapısal strüktürün (verilen çelik yapının), tarihi yapı ile uyum içinde olması, ana yapıya çelik strüktürün asgari teması/müdahalesi.
İç Mimari Tasarım Yaklaşımları	<ul style="list-style-type: none">• Ana bina ve ek yapıya yönelik, özgün ve yenilikçi tasarım yaklaşımlarının geliştirilmesi.• Güncel konfor koşullarını sağlayan, çağdaş bir fonksiyon önerisinin getirilmesi ve doğrultuda tasarım konseptinin belirlenmesi.• Kentin değişen kültürel, ekonomik ve sosyolojik yapılanması doğrultusunda, yapının çevresel ilişkisinin dikkate alınarak konaklama yapısı kullanıcı profilinin belirlenmesi.
Malzeme Kullanımı	<ul style="list-style-type: none">• Çağdaş, yenilikçi, estetik malzeme seçimleri ve bu seçimlerin yapı ile uyum içinde olması (Yapının malzeme bütünlüğüne tezat oluşturması yönünden zıtlıkların birliğinin oluşturulması).• Önerilen yeni tasarım müdahalelerinin mevcut yapının malzeme ve doku bütünlüğünü koruması.
Geri Dönüşebilir Tasarım Müdahaleleri	<ul style="list-style-type: none">• Yapılan müdahalelerin, gerektiği zaman yapıya zarar vermeden kaldırılabilir olması.

Biruni Üniversitesi 2021-2022 Bahar Yarıyılı İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü İç Mimari Proje IV dersinin geçici konaklama konulu öğrenci çalışmaları; koruma bilinci ve sorumluluğu, yapı bütünlüğünün korunması, ek yapısal strüktür önerileri, iç mimari tasarım yaklaşımları, malzeme kullanımı ve geri dönüşebilir tasarım müdahaleleri başlıkları üzerinden, değerlendirme ölçütleri doğrultusunda ele alınmıştır. Bu ölçütlere uygun yaklaşımlar geliştiren öğrenci çalışmaları, proje yürütücüleri ve jüri üyeleriyle birlikte değerlendirilerek tablo üzerinde belirtilmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. İç Mimari Tasarım İlkeleri ve Koruma Bilinci İlişkisi

İç Mimari Tasarım İlkeleri ve Koruma Bilinci İlişkisi						
<i>Öğrenci Çalışmaları</i>	<i>Koruma Bilinci ve Sorumluluğu</i>	<i>Yapı Bütünlüğünün Korunması</i>	<i>Ek Yapısal Strüktür Önerileri</i>	<i>İç Mimari Tasarım Yaklaşımları</i>	<i>Malzeme Kullanımı</i>	<i>Geri Dönüştürülebilir Tasarım Müdahaleleri</i>
Proje 1	X	X	X	X	X	X
Proje 2	X	X		X	X	
Proje 3	X	X	X	X	X	
Proje 4	X	X	X	X	X	
Proje 5	X	X	X	X	X	
Proje 6	X	X	X	X	X	X
Proje 7	X	X	X			
Proje 8	X	X	X	X	X	
Proje 9	X	X	X	X	X	X
Proje 10	X	X	X	X	X	X

Tablo 2 üzerinde belirtilen 10 öğrenci projesi değerlendirildiğinde; çalışmaların tamamında “Koruma Bilinci ve Sorumluluğu” ile “Yapı Bütünlüğünün Korunması” ölçütlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Ayrıca “Ek Yapı Strüktür Önerileri”, “İç Mimari Tasarım Yaklaşımları” ve “Malzeme Kullanımı” başlıklarına yönelik, hem yapının bütünlüğünü gözetilen hem de çağdaş öneriler getiren farklı tasarım yaklaşımlarının geliştirildiği gözlenmiştir. Bu ölçütlere örnek teşkil eden öğrenci çalışmaları, bulgular başlığında, proje görselleri ile aktarılmıştır.

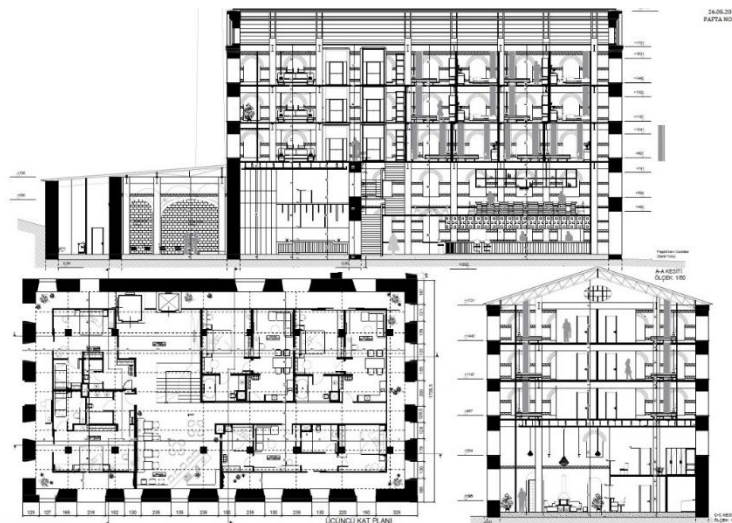
YÖNTEM

Proje stüdyosuna katılmış ve başarı göstermiş 21 öğrenci projesi içinden 10 proje, çalışmanın rastlantısal olmayan bilinçli (güdümlü) örneklemini oluşturmak üzere seçilmiştir. Yapılan teknik gezi sonrasında öğrenciler; koruma bilinciyle ilgili teorik bilgilerinin ışığında, yapının bağlamı ile kurduğu ilişki, bölgenin dokusu ve öngörülen ihtiyaçlarını da gözetenek, birbirinden farklı konaklama yapısı kurguları belirlemişlerdir. Çalışmada bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki sebep-sonuç ilişkisi incelenmektedir. Çalışmanın bağımlı değişkeni, iç mimarlık lisans düzeyinde eğitim alan öğrenciler, bağımsız değişkeni ise öğrencilerin lisans eğitimleri sürecinde tarihi çevre ve koruma bilinci konusunda almış oldukları teorik bilgiler olarak kabul edilmiştir. Bu doğrultuda çalışmada, öğrencilerin edindikleri teorik bilgiler bütünü olarak kabul edilen ve sabit bir etken olan bağımsız değişken ile farklı bilgi birikimlerine sahip ve sabit bir değer olarak kabul edilemeyecek olan öğrenciler yani bağımlı değişken arasındaki etkileşim değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu noktada, seçilen bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisini ölçme amacıyla çalışmanın yöntemi olarak nicel araştırma yöntemlerinden “nedensel karşılaştırma modeli” seçilmiştir. Kültür varlıklarının korunması hakkında hâlihazırda temel bir teorik bilgiye sahip olan öğrencilerin, iç mimari proje sürecinde, konuyla ilgili farkındalık düzeylerinin ve sorumluluk bilinçlerinin ne ölçüde etkilendiğinin gözlenmesi, çalışmada bu yöntemin kullanılmasına yön vermiştir. Özetle bu yöntemin seçilmesinde, koruma bilincinin öğrenciler üzerinde yarattığı etki ve değişimlerin sorgulanması düşüncesi etkili olmuştur. Tarihi bir yapının yeniden işlevlendirilmesi üzerine gelişen proje sürecinde öğrencilerin, koruma ilkelerini kendi projelerinde uygulama ve deneyimleme şansı elde ederek, konuyla ilgili duyarlılıklarının gelişmesi ve farkındalıklarının artması hedeflenmiştir. Yürütücüler tarafından belirlenen değerlendirme ölçütlerine, öğrenci çalışmalarının hangi ölçüde yaklaştıkları tablo üzerinden aktarılmıştır. Dolayısıyla, bağımsız değişkenleri oluşturan teorik bilgilerin, bağımlı değişkenler yani öğrenciler üzerinde hangi yönde etkili olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

BULGULAR

Daha önce belirtildiği üzere, yapının mevcut halinin sadece bir dış kabuktan ibaret olduğu gözetilerek, oluşturulan çelik konstrüksiyon bir iç mekân strüktürü, proje çizim altlığı olarak öğrencilerle paylaşılmıştır. Öğrenciler iç mekân organizasyonunu, verilen çelik strüktür yapı üzerinden çalışırken, fabrika yapısının özgün rölöve projelerinde yer alan, pencere-kapı açıklıkları, cephe görünüşleri, mevcut giriş kapıları, çatı örtüsü gibi konularda, yapının aslına sadık kalarak tasarımlarını yürütmüşlerdir. Böylelikle öğrenci çalışmalarında, hem koruma ilkeleri gözetilerek yapının orijinal hali korunurken, hem de iç mekânda çağdaş yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu noktada, çağdaş iç mimari tasarım yaklaşımları ile tarihi dokunun uyum ve ilişkisi önem kazanmıştır. Öğrenci çalışmaları değerlendirildiğinde, projelerdeki ortak tasarım yaklaşımının, bu tarihi dokuyu koruma üzerine kurgulandığı ve yapı bütünlüğünün de, her projede korunduğu sonucuna varılmıştır. Öğrenciler, lisans eğitimleri sürecinde edindikleri koruma ilkeleri ile ilgili teorik bilgilerini, endüstriyel bir miras olan yapının yeniden işlevlendirildiği proje stüdyosunda uygulamaya aktarma fırsatı yakalamışlardır. Yapının bütünlüğünün korunduğu ve çevresi ile ilişkisinin de gözetildiği öğrenci çalışmalarında, Üsküdar ilçesinin potansiyel ihtiyaçlarına uygun kullanıcı profilleri belirlenerek, farklı ve cazibe oluşturacak konsept önerilerinin geliştirildiği gözlenmiştir. Bu doğrultuda, değerlendirmeye alınan 10 öğrenci çalışmasından; 4 proje, bölgenin kültürel ve sanatsal ortamına katkı sağlaması ve komşu parselde yer alan İstanbul Devlet Tiyatrosu Üsküdar Tekel Sahneleri yapısını destekler nitelikte olması düşüncesiyle, sanat oteli işleviyle tasarlanmıştır. Yine benzer bir yaklaşımla bölgenin köklü geçmişine ve kent belleğindeki yerine katkı sağlaması amacıyla, bir müze otel önerisi geliştirilmiştir. Ayrıca bölgenin önemli bir turizm alanı olması ve aynı zamanda İstanbul'un ticaret merkezlerine yakınlığı gözetilerek, 3 çalışmada iş oteli önerisi getirilmiş ve 2 çalışma hip otel konsepti ile geliştirilmiştir. Çevresel etki, bölgenin ihtiyaç analizi ve turizm gibi kriterler dâhilinde geliştirilen konaklama yapısı kullanıcı profilleri ve iç mekân temaları, benzer bir yaklaşımla, proje alanı içinde yer alan fabrika yapısı ek bina bölümüne de yansıtılmıştır. Öğrenci çalışmalarında ek bina bölümü, kültürel ve ticari yönden konaklama yapısı ile bir bütün halinde düşünülerek; etkinlik alanı, sanat atölyesi, seminer-kongre salonu, sinema salonu, çok amaçlı salon, müzayede salonu, sağlıklı yaşam merkezi (spa), bölgeye ait ürünlere yönelik satış mağazası gibi işlevlerle sanatsal ve ticari faaliyet alanları olarak değerlendirilmiştir. Öğrenci çalışmaları üzerinden iç mimari tasarım ilkeleri ve koruma bilinci ilişkisinin değerlendirildiği Tablo 2'de, 10 öğrenci çalışması içinden 4 proje, farklı iç mimari tasarım yaklaşımları ile ön plana çıkmıştır.

Ek yapısal strüktür ölçütü Proje 1: Öğrenci çalışmasında, verilen çelik ek yapısal strüktür, dış duvarlarla belirli bir mesafe oluşturacak şekilde geriye çekilmiş ve çelik konstrüksiyon strüktür ile yapının dış duvarları arasında bir geçiş mesafesi oluşturulmuştur. Bu alan öğrenci çalışmasında, ışık-hava geçirgenliği olan boşluklu düzleştirilmiş sac malzeme kullanılarak çözümlenmiştir. Böylelikle çelik yapının her katında, ışık geçirgen bir balkon alanı yaratılarak, tarihi doku ile çelik strüktürden oluşan çağdaş iç mekânın ayrımı net bir şekilde yapılmıştır (Görsel 7-8).

Görsel 7. Proje 1geçici konaklama yapısı üçüncü kat planı ve kesitleri

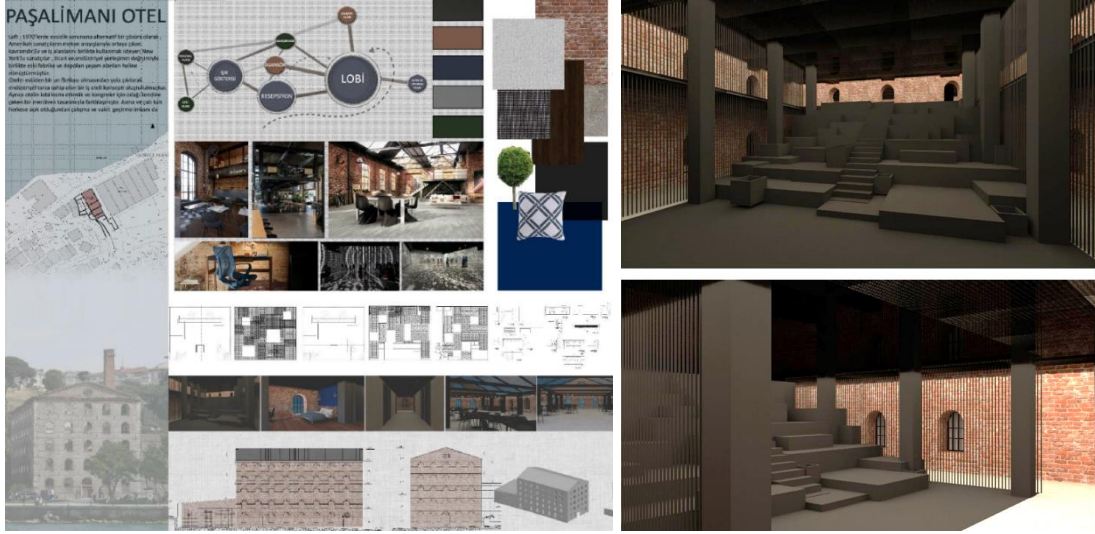
Görsel 8. Proje 1 geçici konaklama yapısı suit oda planı ve kesitleri

İç mimari tasarım yaklaşımı ölçütü-Proje 10: Öğrenci çalışmasında, konaklama yapısı bünyesinde geçicilik esaslı kültürel ve ticari alanlar kurgulanmıştır. İş oteli konsepti ile tasarlanan yapının giriş katında ve ek binada, güncel talepler doğrultusunda değiştirilmeye elverişli satış alanlarına (pop-up store) ve gerekli durumlarda dönüşerek farklı etkinliklerin de gerçekleştirildiği çok amaçlı alanlara (müzayede alanı) yer verilmiştir (Görsel 9). Çevresel etkiler ve ihtiyaçlar gözetilerek oluşturulan konseptte, kullanılan çağdaş yapı malzemelerinin ve tarihi dokunun oluşturduğu tezat dikkat çekicidir. Çalışmada işlenen dönüşüm ve değişim temaları doğrultusunda, yapının aynı zamanda yeniden işlevlendirilen ve dönüşüm geçiren bir yapı olduğu vurgusu yapılırken, dinamik ve çağın gereklerine uyum sağlayarak yeniden canlandırılan bir tarihi miras olduğunun da altı çizilmiştir.

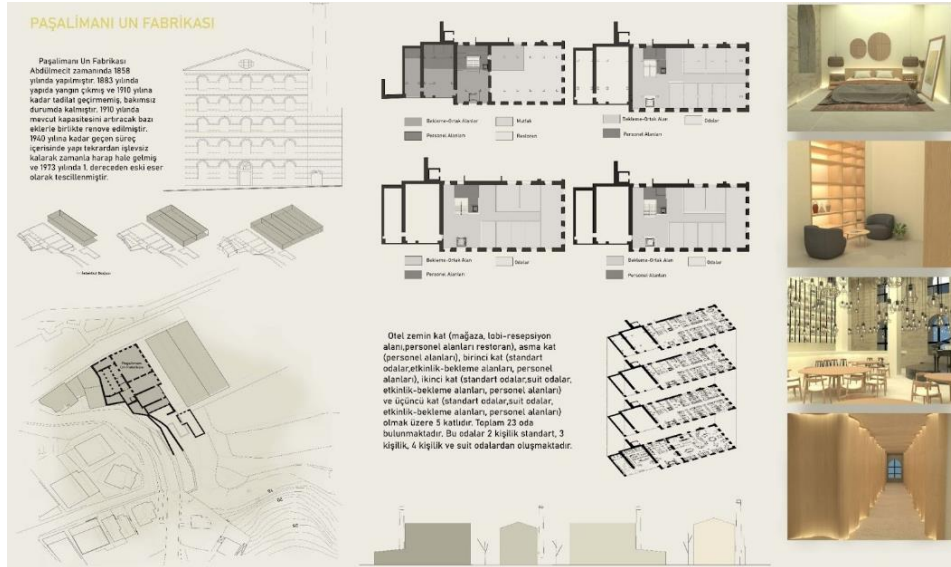
Görsel 9. Proje 10-geçici konaklama yapısı genel konsept paftası ve kısmi kat planları

Malzeme Kullanımı ölçütü-Proje 8: Öğrenci çalışmasında; endüstriyel yapıların yeniden işlevlendirilmesi kapsamında, yapının malzeme bütünlüğüne ve özgün dokusuna saygı gösterilerek, endüstriyel yapının mevcut dokusu, dönüşüm projesinin genel konseptini oluşturmuştur. Loft konsept temalı bir tasarım yaklaşımı benimsenen çalışmada, çağdaş iç donatılar ve mevcut yapının kendi dokusunu oluşturan malzemeler, zıtlıkların birliğini sağlamaktadır (Görsel 10).

Görsel 10. Proje 8-geçici konaklama yapısı genel konsept paftası ve kat planları

Geri Dönüşebilir tasarım müdahaleleri ölçütü-Proje 9: Öğrenci çalışmasında, konaklama yapısını oluşturan iç mekân donatı ve öğeleri, mevcut yapının içinde ikincil bir kabuk oluşturacak şekilde planlanmıştır. Bu doğrultuda proje kapsamında yapılan tasarım müdahalelerinin, tarihi yapıya saygı duyularak, yapıdan bağımsız olarak gerçekleştirildiği gözlemlenmiştir. Proje tasarımı, yapılan iç mimari düzenlemelerin gerektiğinde, yapıya zarar vermeden geri dönüştürülebilir nitelikte olması ile ön plana çıkmaktadır (Görsel 11).

Görsel 11. Proje 9-geçici konaklama yapısı genel konsept paftası ve kat planları

SONUÇ

Kültürel varlık niteliğindeki yapıların yeniden işlevlendirilmesi, toplumsal, kültürel, sosyal ve ekonomik açıdan sağlayacağı katkılar yönünden değerlendirildiğinde, insanlığın önemli bir sorumluluğudur. Tarihi bir yapının işlevsiz kalarak atıl bırakılması yerine, kullanım değerinin dikkate alınması ve yapının varlığını güncel hayata uyum sağlayarak sürdürülebilirliği için, yeniden işlevlendirilmesi önemli bir geri kazanım yöntemidir. Mimarlık ve tasarımla ilgili bölümlerde lisans eğitimi süreci, koruma bilincinin kazanılması ve konuyla ilgili gerekli birikimin edinilmesi için önemli bir basamaktır. Bu doğrultuda çalışma kapsamında; iç mimarlık tasarım stüdyosunda, öğrencilerin kültürel varlıkları koruma bilinci sorumluluğunu edinmeleri hedefiyle ele alınan ve önemli endüstri mirası yapılarından biri olan, Paşalimanı Un Fabrikası'nın, yeniden işlevlendirme

süreçleri ve ortaya çıkan bulgular aktarılmıştır. Belirlenen değerlendirme ölçütleri doğrultusunda, öğrenci çalışmaları incelendiğinde, geliştirilen tasarım önerilerinde aşağıdaki hususların ön plana çıktığı tespit edilmiştir:

- Sadece dış duvarlardan oluşan bir kabuk niteliğinde olan mevcut yapının, özgün haline saygı duyularak, dış cepheleri, pencere-kapı boşlukları, çatı örtüsü ile birlikte korunduğu görülmüştür. Bu doğrultuda tasarım stüdyosunun temel amacı olan, lisans eğitiminde koruma bilincinin edinilmesi hedefine ulaşıldığı söylenebilir.
- Geliştirilen proje önerilerinin, Üsküdar bölgesi ve çevresinin mevcut durumu ve potansiyel gereksinimleri gözetilerek belirlendiği tespit edilmiştir.
- Öğrenci çalışmalarında, malzeme kullanımının iki yönlü ele alındığı görülmüştür. Çalışmaların çoğunda, yapının tarihi değerini ve kimliğini destekler nitelikte malzeme seçimleri yapılırken, diğer projelerde ise, yapının özgün dokusu ile tezat oluşturacak çağdaş malzeme önerileri getirilmiş, böylelikle zıtlıkların birliği ile uyum yakalanmaya çalışılmıştır.
- Öğrenci çalışmalarında, tasarımların, geri dönüşebilir mekânsal müdahaleler içerdiği gözlenmiştir. Öğrenci projelerinin, gerektiğinde yapının özgün haline geri dönüşebilmesi bilinciyle tasarlandığı görülmüştür.
- Öğrenci çalışmalarında; iç mekân kurgularının, güncel konaklama yapılarının konfor standartlarını yakalayan, yenilikçi, yaratıcı, esnek, dönüşebilir tasarımlar üzerine şekillendiği gözlenmiştir.
- Çalışmanın bulguları olarak kabul edilen öğrenci projeleri değerlendirildiğinde, bağımsız değişken olarak kabul edilen öğrencilerin tarihi çevre ve koruma bilinci hakkındaki teorik edinimlerinin, bağımlı değişken olan öğrenciler üzerinde olumlu yönde etki ettiği gözlenmiştir. Dolayısıyla çalışmanın hipotezinin doğrulandığı tespit edilmiştir.
- İç mimarlık stüdyo çalışmasının temel amacı, atıl durumda olan yapıya doğru bir fonksiyon verilerek, kent yaşamına katılmasıdır. Bu noktada, komşu parselde yer alan İstanbul Devlet Tiyatrosu, Üsküdar Tekel Sahneleri yapısı örnek teşkil etmektedir.

Authors' Contributions

The authors contributed equally to the study.

Competing Interests

There is no potential conflict of interest.

Ethics Committee Declaration

This study doesn't require ethics committee approval.

KAYNAKÇA

Ahunbay, Z. (2021). *Tarihi çevre koruma ve restorasyon*. Yem Yayınevi.

Ahunbay, Z., Köksal, T., (2006). İstanbul'daki endüstri mirası için koruma ve yeniden kullanım önerileri. *itüdergisi/a mimarlık, planlama, tasarım*, 5(2), 125-136.

Çekül Vakfı. (2010). Yerelden ulusala ulusaldan evrensele koruma bilincinin gelişim süreci, Tarihi Kentler Birliği, <https://www.tarihikentlerbirligi.org/wp-content/uploads/KorumaBilinci-Ekitap.pdf> (14.08.2023).

Erder, C. (2022). *Tarihi çevre algısı*. Yem Yayınevi.

Hasol, D. (2020). *Ansiklopedik mimarlık sözlüğü*. YEM Yayınları.

ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi Türkiye Milli Komitesi). (2013). *Türkiye mimari mirası koruma bildirgesi*. ICOMOS. http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf (14.08.2023).

ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi Türkiye Milli Komitesi). (2018). *Hakkında*. ICOMOS. <http://icomos.org.tr/?Sayfa=Icomos&dil=tr> (12.08.2023).

Karıptaş, F. (2012). Üsküdar'da endüstri mirası örneği bir değirmen yapısı: Üsküdar Paşalimanı Değirmeni. *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu VII*, İstanbul, Türkiye.

KTVKK. (1983). *2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu*. Mevzuat Bilgi Sistemi. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.pdf> (14.08.2023).

Kuban, D. (1969). Modern restorasyon ilkeleri üzerine yorumlar, *Vakıflar Dergisi*, 8, 341-356. <https://acikerisim.fsm.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11352/1633/Kuban.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (02.11.2023).

Terece, T., Gür, Ş. Ö. (2021). İşlevsel dönüşümde yaratıcılık. *Yapı Dergisi*, 467, 58-63.

Yüksel, Ş. (2020). Zaman ve mekân etkileşimleri: Mimari yansımalar. Yem Yayınevi.

Görsel Kaynakçası

Görsel 1: Kona, S. (2015). *Paşalimanı Un Fabrikası ve yeniden işlevlendirme* [Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi]. <https://openaccess.maltepe.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12415/4026>

Görsel 2-4: Yazarlar arşivinden, 2022.

Görsel 5-6: Yazarlar tarafından hazırlanan proje çizimleri, 2022.

Görsel 7-8: İç mimari proje IV, Zeynep Dayan, 2022.

Görsel 9: İç mimari proje IV, Alper Şahin, 2022.

Görsel 10: İç mimari proje IV, Ecem Nur Çobanoğlu, 2022.

Görsel 11: İç mimari proje IV, Ece Korkmaz, 2022.

Author's Biography

Neşe Başak Yurttaş is an Assistant Professor at the Department of Interior Architecture and Environmental Design at Biruni University. Dr. Yurttaş is an interior architect and received her PhD from Mimar Sinan Fine Arts University in the field of Interior Architecture. Before becoming an academician, she had worked for 19 years as a senior interior architect in many international companies. She is currently conducting interior architecture design studio courses for undergraduate students. She has focused her research mostly on themed spaces, spatial identity, inclusive design and architectural design education.

Tuba Terece graduated from the Interior Architecture and Environmental Design Department of Selçuk University in 2010. She received her MSc degree in architecture from Beykent University in 2013 and PhD in architecture from Fatih Sultan Mehmet Vakıf University in 2019. Currently works as an Assistant Professor at Biruni University. Major research interests include re-functioning, universal design, space design, interior design education, and design thinking.